

Släpp fixeringen vid ekonomisk tillväxt

Den rika världens ohämmade konsumtion hotar planetens överlevnad. Sätt i stället rättvisan högst på dagordningen, både mellan länder och mellan människor.

Krönika i [SocialPolitik nr 4 2010](#) | Text: Stefan deVylder | [Prenumerera](#)

Den ohämmade konsumtion som den rika delen av mänskligheten står för är ett hot mot planetens överlevnad. Av hänsyn till jordklotets begränsade resurser, och inte minst de hotande klimatförändringarna, är jag övertygad om att vi måste minska vår materiella konsumtion, och jag tror inte att vi behöver bli olyckligare för det.

Vi i Sverige har idag en tre gånger så hög materiell levnadsstandard som på 1950-talet. Men vi är knappast lyckligare. Tvärtom tyder alla studier på att vi – och inte minst ungdomar – faktiskt är något mindre lyckliga än för 50–60 år sedan.

Ojämlika samhällen är mindre lyckliga än jämlika. Och efter en lång tid av växande klassklyftor har inkomstfördelningen i Sverige blivit ojämnare än den varit under hela efterkrigstiden.

I de rika länderna är antalet fattiga människor stort och växande. Att i spåren av finanskrisen framtvinga hårdhänta nedskärningar för de miljoner fattiga som bor i de rika länderna vore katastrofalt, både mänskligt och samhällsekonomiskt, och skulle bädda för en förstärkning av de högernationalistiska och främlingsfientliga strömningar vi ser runtom i Europa och USA.

Men vi måste ifrågasätta dagens fixering vid ekonomisk

tillväxt som ett mål i sig. Politiker världen över hetsar medborgarna att rösta på det parti som kan utlova den största möjliga köpkraften. I Sverige har vi fått en ny myndighet med det patetiska namnet Tillväxtverket med 300 anställda som ska öka vår ekonomiska tillväxt.

Men både tillväxtivrare och tillväxtideologins kritiker överdriver ofta vad politiker kan göra för att öka eller minska den ekonomiska tillväxten. För vad är egentligen tillväxt? Enkelt uttryckt är ekonomisk tillväxt en följd av miljarder människors arbete för att förbättra den egna och familjens levnadsstandard.

Politiker kan snacka om tillväxt, och det gör de hela tiden, men de skapar inte tillväxt. Men politiker kan underlätta eller försvåra för människorna att försörja sig. Jag tror inte att någon tillväxtkritiker rekommenderar en usel ekonomisk politik som lösning.

I det ekonomiska system vi har idag slår negativ tillväxt – som vi upplever under kriser och lågkonjunkturer – framför allt mot låginkomsttagare. Som drabbas av arbetslöshet och sedan, som en räkning på posten, av budgetsanering och nedskärningar.

Så vad kan vi göra? Kortare arbetstid, kanske? Sex timmars arbetsdag? Fackliga organisationer kan kräva att ta ut produktivitetshöjningar i längre semester och kortare arbetstid snarare än i högre lön. Men vid oförändrad reallön finns det inget som säger att resursförbrukningen blir mindre vid ökad fritid. När är man störst klimatbov: när man åker pendeltåg till sitt jobb måndag till fredag eller när man åker till sommarstugan eller på badsemester till Thailand?

Även om kortare arbetstid inte är någon enkel genväg till en bättre miljö tror jag ändå att en minskning av lönearbetets roll i våra liv vore bra. Men mantrat idag, från både Alliansen och den rödgröna oppositionen, är att vi alla ska jobba mera. Det handlar inte bara om att de arbetslösa ska få jobb – vilket vore utmärkt – utan också om att vi alla måste

jobba mer och mer och mer.

Men politiker kan ju bara marginellt höja tillväxten, genom att skapa förutsättningar för de enskilda människorna att själva förbättra sin levnadsstandard. Vad politikerna kan och bör göra är dock att styra in produktion och konsumtion på vissa banor genom bland annat skatter, avgifter och subventioner. Till exempel energiskatter och koldioxidskatter. Eller skatter på flygresor och andra miljöfarliga verksamheter. Eller genom lägre moms på tjänster och kultur än på prylar. Den centrala frågan borde inte vara tillväxt eller inte, utan ekonomins inriktning och fördelning.

Det gamla hederliga ordet "rättvisa" – eller kanske rättfärdighet – måste komma tillbaka på dagordningen. Högst upp. Det handlar om rättvisa både mellan länder och mellan människor. Det finns ingen lösning på de globala klimatproblemen om inte de rika länderna erkänner sitt ansvar. Fattiga länder kommer aldrig att acceptera långtgående inskränkningar i sin rätt att utvecklas om inte de rika länderna tar på sig en mycket stor del av de kostnader som en övergång till ett miljövänligare konsumtions- och produktionsmönster på kort sikt innebär.

Och fattiga människor i både rika och fattiga länder kommer heller inte att acceptera att stå för de ekonomiska och ekologiska springnotor som en obscent förmögen global överklass lämnar efter sig.

Stefan deVylder är nationalekonom och sitter i redaktionskommittén för SocialPolitik.